

PAULINA ROMANOWICZ, *Zabawa w średniowiecznym mieście. Studium archeologiczne z miast południowego Bałtyku*, Instytut Archeologii i Etnologii Polskiej Akademii Nauk, Szczecin 2016, ss. 354.

Paulina Romanowicz, autorka książki *Zabawa w średniowiecznym mieście. Studium archeologiczne z miast południowego Bałtyku*, z wykształcenia jest archeologiem. Już podczas studiów zainteresowała się badawczo znaleziskami przedmiotów związanych z gramami, zabawami oraz rozrywką minionych epok. Niniejsza książka jest wynikiem wieloletniej pracy autorki w ramach przewodu doktorskiego na Uniwersytecie Szczecińskim.

W niniejszej pracy Paulina Romanowicz postawiła sobie za nadrzędny cel, na podstawie przede wszystkim źródeł archeologicznych, jakimi są zachowane rekwizyty do gier i zabawki z okresu późnego średniowiecza, przedstawienie możliwie pełnego obrazu kultury ludycznej mieszkańców miast południowego Bałtyku żyjących w tym czasie. Uważam, że autorce się udało. Podczas kwerend bibliotecznych oraz archiwalnych zebrano 1159 zabytków archeologicznych datowanych od około połowy XII wieku do 1. połowy XVI wieku, które badaczka podzieliła na trzy podstawowe grupy: akcesoria zabaw, akcesoria gier oraz instrumenty muzyczne (s. 61). Publikacja zawiera szczegółowy opis zabytków

(materiał, datowanie, sposób wykonania, rozmiar) oraz diagramy prezentujące częstość występowania danego modelu/formy zabytku wśród zbadanych egzemplarzy. Ponadto, w celu ustalenia formy zabawy danymi akcesoriami, informacje zebrane z badań archeologicznych zostały skonfrontowane ze źródłami pisаныmi i ikonograficznymi. Bezspornie waloru pracy dopełniają liczne zdjęcia zabytków oraz rysunki umieszczone wraz ze skalowaniem, a także szczegółowy spis dołączony na płycie.

W niniejszej publikacji wyróżnić można trzy zasadnicze części, poczynając od rozważań teoretycznych dotyczących zabawy oraz klasyfikacji źródeł, przez formy aktywności i przestrzeń ludyczną w mieście, aż po ciekawy eksperyment z udziałem dzieci. Całość opatrzona jest wstępem oraz konkluzją. Pierwszy rozdział monografii prezentuje stan badań nad kulturą ludyczną. Następnie autorka zaprezentowała wybrane zagadnienia z teorii zabawy, poczynając od biologów ewolucji, przez zabawę w ujęciu antropologów, socjologów, psychologów i pedagogów, po kulturoznawców. Analizując rodzaje zabytków, autorka wśród akcesoriów do zabaw wyróżniła grzechotki, kule drewniane, skórzane piłki, murmelki, lalki, figurki, miniaturowe naczynia, modele łodzi i broni, kręgle, astragale, bąki, buczki i inne. Do akcesoriów gier zaliczyła natomiast pionki, kostki i plansze. Z kolei, w grupie instrumentów muzycznych znalazły się chordofony, aerofony i idiofony. O ile w kwestii instrumentów muzycznych nie mam większych wątpliwości, o tyle kręgle, kule oraz piłki przypisałabym raczej do kategorii gier niż zabaw. Prezentując formy aktywności ludycznej, autorka starannie przeanalizowała dostępne materiały i bazując na cechach fizycznych zachowanych przedmiotów starała się ustalić sposób zabawy danymi akcesoriami. Opierając się na źródłach pisanych oraz ikonografii, Paulina Romanowicz podała również „przepis” na konkretne zabawy. Ostatnia część książki zawiera opis, analizę oraz wnioski z eksperymentu z udziałem dzieci, przeprowadzonego w celu sprawdzenia przynajmniej części postawionych w niniejszej pracy hipotez dotyczących sposobu bawienia się poszczególnymi egzemplarzami.

Analizując układ pracy, jest on bardzo spójny i zrozumiały, pozwala bez problemu prześledzić badane przez autorkę wątki. Ponadto, przejrzystości dodają szerokie marginesy z umieszczonymi nań wyłuszczoną czcionką nazwami konkretnych akcesoriów zabawy, gry, czy instrumentu muzycznego przy tekście, który ich dotyczy. Publikacja została napisana w języku polskim, ale zawiera obszernie streszczenie w języku angielskim.

Zabawa w średniowiecznym mieście. Studium archeologiczne z miast południowego Bałtyku stanowi wnikliwe dzieło dotyczące kultury ludycznej mieszkańców miast w późnym średniowieczu. Powinna być obowiązkową pozycją na półkach nie tylko historyków i rekonstruktorów, ale również pedagogów i socjologów. Pozwala szerzej spojrzeć na formy zabaw oraz ich funkcję na przestrzeni wieków, jak też wyrażać ogromny związek zabawy i kultury.